

Polderen, tussen links en rechts

Redactioneel Boekman 95

Ineke van Hamersveld

In deze *Boekman* formuleert de minister van OCW, Jet Bussemaker, haar eerste gedachten over het cultuurbeleid dat zij wil uitstippelen voor de subsidieperiode 2013-2016. Ter voorbereiding op haar visiebrief over het cultuurbeleid in juni 2013, voerde zij op verschillende plaatsen in het land rondetafelgesprekken. In het interview voor *Boekman* zegt zij daarover: 'Ik heb niet de illusie dat ik cultuur verder breng door op kantoor in Den Haag te bedenken welke partijen het beste met elkaar kunnen samenwerken. In blauwdrukken die het rijk aan de sector oplegt, geloof ik niet.' De gesprekken die zij met het veld voerde, bestreken een breed terrein, van archeologie tot cultuureducatie.

Bussemaker noemt cultuureducatie een speerpunt in haar beleid. Het is een onderwerp dat volgens Cas Smithuijsen, in zijn inleiding op het nummer, rechtstreeks afkomstig is uit de verkiezingsprogramma's 2012 van zowel de PvdA als de VVD: de coalitiepartners in het huidige kabinet-Rutte II. Een beleidsveld dat 'dringend nieuwe beleidsaandacht' behoeft, aldus cultuur(educatie)adviseur Geert Drion. 'Bezien vanuit de waarde van een rijke culturele humus waarin burgers participierend hun eigen leven vormgeven' is cultuureducatie nog onvoldoende verankerd. 'Er is nog geen duidelijke rolverdeling in de uitvoeringsketens; de beleidssectoren onderwijs en cultuur zijn nog niet precies op elkaar afgestemd, en een goede onderzoeksbasis die de uitkomst van beleid integraal kan volgen, ontbreekt.' Schaven aan deze infra-structurele onvolkomenheden zou voor Drion de concretisering van een sociaal-liberaal cultuurbeleid kunnen zijn dat zich baseert op een gemeenschappelijke grond tussen de liberale en sociaaldemocratische denktradities: bescherming van de noodzakelijke vrijheid van de kunsten. Deze vrijheid is te zien als een maatschappelijk recht dat in sommige landen zelfs een plaats heeft gekregen in de grondwet. Dit waarborgt het recht van kunstenaars kunst zonder politieke of maatschappelijke inmenging voort te brengen. Er schuilt echter een addertje onder het gras.

In Nederland is inhoudelijke afzijdigheid van de overheid sinds Thorbeckes adagium 'kunst is geen regeringszaak' vanzelfsprekend geworden. Carolien Gehrels, locoburgemeester van Amsterdam en wethouder van onder meer Kunst en Cultuur, stelde die vanzelfsprekendheid in de Derde Boekmanlezing in 2009 ter discussie. In het interview voor *Boekman* maakt ook minister Bussemaker die draai: 'Ik vind dan ook dat de politiek zich met de kunst- en cultuur-

wereld mag bezighouden. Dat doen we door kaders aan te geven en het inhoudelijke debat te voeren, over de intrinsieke waarde van cultuur, de maatschappelijke waarde en tot slot cultureel ondernemerschap.' Maar ze gaat nog een stapje verder. Thorbeckes adagium, zegt Bussemaker, heeft 'tot een zekere vrijblijvendheid en onverschilligheid geleid. Met die situatie wil ik breken.' Om die reden propageert de minister allerhande allianties tussen instellingen binnen de culturele sector en ook met niet-culturele partijen, en ziet zij de overheid vooral in een stimulerende rol.

Boekman 95 peilt de perspectieven voor en beperkingen van een sociaal-liberaal cultuurbeleid. De auteurs beschrijven een gevarieerde reeks mogelijkheden die ze signaleren, maar ook obstakels. De toon wordt gezet door de twee cultuurspecialisten van de wetenschappelijke bureaus van respectievelijk de VVD en de PvdA: Mark van de Velde, medewerker van de Teldersstichting (VVD), en Frans Becker, adjunct-directeur van de Wiardi Beckman Stichting (PvdA). Beiden grijpen terug op het proefschrift van Emanuel Boekman: *Overheid en kunst in Nederland* uit 1939. Van de Velde mede om te betogen dat de staat, naast het aanbieden van goede cultuureducatie, niet verder moet gaan dan het beschermen en onderhouden van het erfgoed. Door de plaats die erfgoed inneemt 'in ons gedeelde cultureel-historische bewustzijn' kunnen museumcollecties, (archeologische) monumenten en archieven 'collectief bezit' worden genoemd, merkt hij op. Erfgoed maakt geschiedenis zichtbaar, en soms tastbaar, en is daarom een vanzelfsprekend verlengstuk van het onderwijs. Cultuureducatie wordt daardoor vooral erfgoededucatie. Becker leest in *Overheid en kunst* vooral steun aan de levende kunsten die Boekman voorstaat; hijzelf ziet een gedeelde visie op de creatieve industrie als mogelijk raakvlak tussen de liberalen en de sociaaldemocraten.

Het inhoudelijke debat waar Bussemaker op doelt, richt zich op de publieke dimensie van cultuur, zoals het onderwijs, de media en podia. Erica Meijers van Bureau De Helling (GroenLinks) beschouwt deze arena's als een uitgelezen plek voor burgers om elkaar te ontmoeten en in debat te treden. De sociaal-liberale overheid moet er in haar visie op toezien dat alle sociale geledingen daaraan bij kunnen dragen. De overheid faciliteert dit proces vooral, zegt zij, wat inhoudt: 'de macht van de markt inperken, speciale maatregelen treffen die het gesprek, de ontmoeting en de overdracht van cultuur op een rechtvaardige manier doen verlopen en de burgers toerusten om dit debat op vreedzame wijze te kunnen voeren.' Op Europees niveau wordt er concreet sociaal-liberaal cultuurbeleid uitgevoerd, betoogt Marietje Schaake (Europarlement, D66). Kenmerken daarvan zijn meer investering, minder bureaucratie en regeldruk, en verhoging van het imago van de culturele sector door het inzetten van culturele diplomatie. Ook voor Schaake heeft de overheid een faciliterende taak.

Op basis van alle stukken maakt Warna Oosterbaan de balans op van wat er nu in de praktijk terechtkomt van het concept van sociaal-liberaal cultuurbeleid. Wat hij ziet ontstaan is nu niet bepaald een 'sociaal-liberaal cultuurhuwelijk'. Het blijft toch pragmatisch polderen en zoeken naar haalbare opties, het nuchtere patroon van wat van dag tot dag te realiseren valt, zoals partners met elkaar omgaan in een verstandshuwelijk.

In het vorige kabinet (Rutte I, 2010-2012) werd het poldermodel afgezworen, Met kabinet-Rutte II, een paars kabinet, maakte het polderen een comeback. Daarom, als eerbetoon aan deze politieke ommezwaai, een beeld van het ontstaan en de inrichting van Flevoland, de Zuiderzeepolders.